

MAŽŲ IR VIDUTINIŲ ĮMONIŲ APSKAITOS POLITIKOS FORMAVIMO YPATUMAI

Rasa Kanapickienė

Socialinių mokslų daktarė
Vilniaus universiteto
Kauno humanitarinio fakulteto
Finansų ir apskaitos katedra
Muitinės g. 8, LT-3000 Kaunas
Tel. (8 27) 42 29 26
El. paštas: kanapickiene@vukhf.lt

Loreta Rauchaitė

Magistrė
Vilniaus universiteto
Kauno humanitarinio fakulteto
Finansų ir apskaitos katedra
Muitinės g. 8, LT-3000 Kaunas
Tel. (8 27) 42 29 26

Lietuvai įstojus į ES, verslo aplinka iš esmės pasikeis: bus sukurta laisva prekybos erdvė, panaikinti prekybos ribojimai ir suvaržymai, kt. Tokioje aplinkoje ypač svarbios taps įmonių individualios savybės, vidaus procesų ir valdymo kokybė. Kartu iškilis ir įmonės apskaitos politikos, kaip priemonės tos įmonės tikslams pasiekti, reikšmė. Darbe aptariama apskaitos politikos samprata, iširtos įvairių mokslininkų apskaitos politikos interpretacijos, atlikta apskaitos politikos elementų analizė. Remiantis atlikto tyrimo rezultatais, siekta atskleisti apskaitos politikos formavimo ypatumus mažose ir vidutinėse įmonėse.

Įvadas

Plėtojantis rinkos santykiams, tobulėjant technologijoms ir dėl to atsirandant galimybei patenkinti net pačių išrankiausių vartotojų poreikius, vis daugiau įmonių įgauna savitumo, kartais net unikalumo. Tokiomis sąlygomis vis sudėtingesnė darosi buhalterinė apskaita, nes, siekiant teisingai padaryti įmonių veiklos rezultatus, būtina tinkamai parinkti apskaitos metodus, būdus ir taisykles. Reikia pažymėti, kad apskaitos metodikos pakeitimas dažnai lemia kardinalius vienos ar kitos įmonės veiklos rezultatų pasikeitimus. Matydami, kad negalima tiksliai ir teisingai parodyti labai skirtingų įmonių veiklos ir pasitikėti atskaitomybės rodikliais, apskaituotais vadovaujantis bendriausiomis buhalterinės apskaitos taisyklėmis, visų šalių apskaiti-

ninkai skiria labai daug dėmesio apskaitos politikai. Jos klausimai aptariami Tarptautiniuose apskaitos standartuose; apskaitos politikos pasirinkimo veiksnius ir problemas nagrinėjo daugelis užsienio autorių: R. L. Watts, J. L. Zimmerman, P. M. Healy, J. M. Wahlen, A. Riahi-Belkaoui, H. Stolowy, G. Breton ir kiti. Pastaruoju metu Lietuvoje taip pat pradėta vis dažniau vartoti apskaitos politikos sąvoką: ji įteisinta pagrindiniame apskaitą reglamentuojančiame – Lietuvos respublikos Buhalterinės apskaitos įstatyme ir nuo 1994 metų įsigaliosiančiuose Verslo apskaitos standartuose. Lietuvoje apie apskaitos politiką rašė J. Mackevičius, D. Mačernienė, N. Stončuvienė, K. Kalčinskas, G. Deveikis, R. Usevičienė, K. Maniūsytė. Lietuvos apskaitą derinant prie tarptautinių reikalavimų, apskaitos politikai reikia skirti daugiau dėmesio.

Tyrimo tikslai: atskleisti apskaitos politikos esmę, išskirti sudedamąsias jos dalis (elementus), išanalizuoti apskaitos politikos formavimo ypatumus smulkiose ir vidutinėse įmonėse.

Tyrimo objektas – įmonės apskaitos politika.

Tyrimo metodai. Tirta naudojantis šiais bendraisiais moksliniais tyrimo metodais: mokslinės literatūros šaltinių, norminių dokumentų analize, sinteze, indukcija, dedukcija, abstrahavimu ir analogija. Atliekant empirinį tyrimą naudoti sociologinių tyrimų organizavimo elementai, taikytas anketinės apklausos metodas; gautų rezultatų analizė atlikta pasitelkus kokybinės analizės ir statistinius metodus.

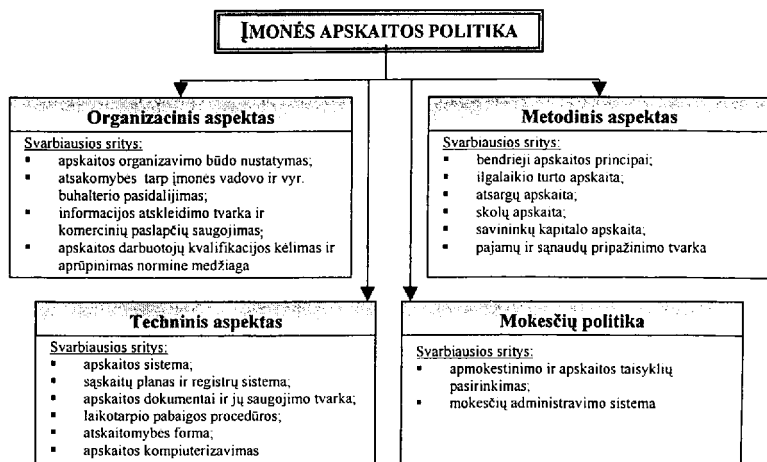
Tyrimo rezultatai paskelbti išvadose.

Literatūroje įmonės apskaitos politika apibrėžiama skirtingai, akcentuojant vieną ar kitą aspektą, tačiau dėl esminio sąvokos teiginio auto-

riai yra vieningi, t. y. apskaitos politika – tai apskaitos principai, apskaitos metodai ir taisyklės, kurių įmonė laikosi, rengdama ir pateikdama finansinę atskaitomybę. *G. Deveikis (2001), G. Kalčinskas (2001), N. Stončiuvienė (2001), D. Mačernienė (2002)* apskaitos politiką nagrinėja aptardami sudedamąsias jos dalis, t. y. apskaitos politikos elementus skirsto keletu aspektų: metodiniai, organizaciniai, techniniai. *N. Stončiuvienė (2001), G. Kalčinskas (2001)* pastaruosius du sujungia į vieną organizacinį-techninį aspektą, kuris dar vadinamas apskaitos organizavimu. Darbo autorių nuomone, tikslinga išskirti dar vieną atskirą apskaitos politikos elementą – mokesčių politiką (1 paveikslas).

Autoriai, nagrinėję apskaitos politikos elementus, juos apibrėžia taip:

1. *Organizacinis apskaitos politikos aspektas* – tai apskaitos tarnybos darbo organizavimas.

Šaltinis: sudaryta autorių pagal *G. Deveikį (2001), G. Kalčinską (2001),*

K. Maniušytę, R. Kanapickienę (2003).

1 pav. Įmonės apskaitos politikos pasirinkimo elementai

2. *Metodinis apskaitos politikos aspektas* – apskaitoje taikomų būdų ir metodų visuma. Svarbiausi įmonės metodiniai pasirinkimai yra šie: ilgalaikio turto nusidėvėjimo metodas, atsargų apskaitos būdas, atsargų įkainojimo metodas, beviltiškų skolų sąnaudų nustatymo metodas ir kt.

3. *Techninis apskaitos politikos aspektas* – tai priemonių, naudojamų tvarkant apskaitą, visuma.

4. *Mokesčių politika* – įmonės pasirinkti verslo organizavimo, apskaitos bei mokesčių metodai ir būdai, lemiantys tam tikrų ilgalaikių apmokestinimo normų taikymą įmonėje.

Apskaitos politikos tyrimo metodika

2003 m. vasario–kovo mėnesiais buvo atliktas empirinis tyrimas, kuris parodė, kad apskaitos politika vidutinėse ir mažose įmonėse praktiškai nėra formuojama, o egzistuoja tik kai kurie jos elementai. Išanalizavus literatūroje pateikiamas tyrimų metodikas (*Martišius, Markelevičius, Martinavičius, 1994; Leonavičius, 1996*) šiame darbe tyrimas buvo atliekamas dviem etapais: pirmu etapu buvo patikslinta tyrimo metodika, antruoju – išanalizuoti gauti duomenys.

Organizuojant tyrimą buvo apibrėžtas jo tikslas, objektas, tiriamoji visuma, atranka, minima-

lus atrankos dydis, pirminių duomenų rinkimo metodas. Juos aptarsime plačiau.

Tyrimo tikslas – ištirti apskaitos politikos formavimo ypatumus Lietuvos mažose ir vidutinėse įmonėse.

Tyrimo objektas – įmonės apskaitos politikos formavimas.

Tiriamoji visuma. Organizuojant tyrimus labai svarbu nusakyti tiriamąją visumą. Šiame darbe ji apibrėžiama kaip „aibė išskirtų pagal tam tikrą požymį objektų, iš kurių norima gauti informacijos“ (*Pranulis, 1998*). Remdamiesi šia formuluoote, apibrėšime darbe išskirtą visumą – tai Kauno miesto akcinės bendrovės, uždarosios akcinės bendrovės ir individualios įmonės. Tokį apsisprendimą lėmė šios priežastys:

1. Lietuvos Respublikos statistikos departamento duomenimis, Lietuvoje 2003 m. sausio 1 d. buvo įregistruota 170 405 ūkio subjektai, tik 37 proc. iš jų veikiantys (1 lentelė). Didžiausią dalį visų ūkio subjektų sudaro individualios įmonės, uždarosios akcinės bendrovės ir akcinės bendrovės, todėl šiame darbe ir tiriamos būtent šios įmonės.

2. Tyrimas atliktas regioniniu principu – tirta Kauno miesto įmonės. Kauno savivaldybės Registro tarnybos duomenimis, šiame mieste įregistruota 21 proc. visų Lietuvos ūkio subjektų.

1 lentelė. Įregistruotų ir veikiančių ūkio subjektų skaičius 2003 m. sausio 1 d. pagal ūkio subjektų rūšis

Ūkio subjektas	Lietuvoje			Kaune		
	Įregistruotų ūkio subjektų skaičius	Veikiančių ūkio subjektų skaičius	Veikiančių ūkio subjektų %	Įregistruotų ūkio subjektų skaičius	Veikiančių ūkio subjektų skaičius	Veikiančių ūkio subjektų %
Visi ūkio subjektai	170 405	62 749	37 %	35 489	10 837	31 %
Individuali įmonė	84 668	31 860	38 %	13 524	3922	29 %
Uždaroji akcinė bendrovė	48 624	21 136	43 %	13 711	4799	35 %
Akcinės bendrovės	1540	670	44 %	652	137	21 %

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas, 2003.

Ir Lietuvos mastu, ir Kaune daugiausia individualių įmonių, uždaryjū akcinių bendrovių ir akcinių bendrovių. Jos sudaro 82 proc. visų Kauno mieste veikiančių įmonių, taip pat 17 proc. visų Lietuvoje veikiančių šios rūšies įmonių.

Atranka. Statistiniuose tyrimuose informacija apie tiriamąjį visumą dažnai gaunama atrankos būdu. Čia atranka apibūdinama kaip tirti atrinkta visumos dalis, galinti tinkamai ir pakankamai atstovauti visumai ir teikti reikiama informaciją. Tyrimui visumos elementai buvo pasirinkti vykdant tikimybinę atranką.

Minimalus atrankos dydis. Atrankinio tyrimo rezultatai visada yra daugiau ar mažiau neapibrėžti; didinant atrankos apimtį, šis neapibrėžtumas mažėja ir kartu didėja daromų išvadų tikslumas. Todėl kyla uždavinys – nustatyti minimalų atrankos dydį n_{\min} . Jį galima apskaičiuoti pagal formulę (Martišius, 1997):

$$n_{\min} = \frac{z_{\alpha}^2 N p (1-p)}{(\Delta p)^2 (N-1) + z_{\alpha}^2 p (1-p)} \quad (1)$$

Apatarsime šioje formulėje aprašytus dydžius.

N – visumos dydis. Darbe tiriamos Kauno mieste veikiančios akcinės bendrovės, uždariosios akcinės bendrovės ir individualios įmonės. Įregistruotų ir veikiančių subjektų skaičius Kaune pateikiamas 1 lentelėje;

p – požymio tikimybė. Ji dažniausiai nežinoma. Kadangi neturima kitų žinių apie p dydį, galima tarti, kad $p = 0,5$ (Martišius, 1997);

Δp – požymio dalies paklaida. Darbe rezultatus pateikiame su 13,5 proc. paklaida;

z_{α} – normaliojo skirstinio koeficientas. Šiame tyrime tarkime, kad p visus rezultatus gauname su 90 proc. tikimybe, tada normaliojo skirstinio koeficientas $z_{\alpha} = 1,96$.

Visus dydžius įstatę į (1) formulę gausime, kad $n_{\min} = 53$, t. y. norint rezultatus gauti su 90 proc. tikimybe ir 13,5 proc. paklaida, duomenis reikia surinkti mažiausiai iš 53 įmonių.

Pirminių duomenų rinkimo metodas. Analizuojant duomenų rinkimo metodus pastebėta, kad apklausa pasižymi gana aukštu duomenų patikimumu (Degutis, 1999), tai informacija, renkama minėtu būdu. Tyrimo metu buvo siekta išsiaiškinti apskaitos politikos formavimo ypatumus smulkiuose ir vidutinėse įmonėse. Siekiant užtikrinti didžiausią respondentų anonimiškumą ir kuo didesnį duomenų patikimumą, buvo pasirinktas anketavimas. Tyrimo metu naudotą anketą sudaro šešios klausimų grupės:

1 grupė – bendri duomenys apie įmonę (1–7 klausimai). Tyrimui labai svarbūs 5–7 klausimai, nes jais remiantis įmonės buvo suskirstytos į grupes: vidutinės, mažas ir mikroįmonės.

2 grupė – apskaitos politikos formavimo įmonėje svarba (8–10 klausimai).

3 grupė – apskaitos politikos organizacinis aspektas (11–17 klausimai).

4 grupė – apskaitos politikos techninis aspektas (18–27 klausimai).

5 grupė – apskaitos politikos metodinis aspektas (28–35 klausimai).

6 grupė – respondento charakteristika (36–39 klausimai).

Išdalyta 55 anketos, gražinta 54 anketos. Tyrimo metu analizuoti surinkti 54 įmonių duomenys, gauti su 90 proc. tikimybe ir 13,5 proc. paklaida.

Surinktų duomenų apdorojimas. Apskaitos politikos formavimo ypatumus apibūdinantys rodikliai pateikiami 2 lentelėje.

Apskaitos politikos formavimo ypatumų įmonėse analizė ir vertinimas

Atliktas tyrimas apima 54 Lietuvos įmones, 43 proc. apklaustųjų atstovauja mikroįmonėms, 35 proc. – mažoms ir 22 proc. – vidutinėms įmonėms.

2 lentelė. Apskaitos politikos formavimą įmonėse apibūdinantys rodikliai

Eil. Nr.	Anketos klausimas	Atsakymai		
		Mikroįmonės Visos mikro- įmonės = 100 %	Mažos įmonės Visos mažos įmonės = 100 %	Vidutinės įmonės Visos vidutinės įmonės = 100 %
1.	Ar būtina formuoti įmonės apskaitos politiką?	76		
2.	Ar yra priimtas detalus įsakymas, susijęs su įmonės apskaitos politika?	20		
3.	Įmonėje sudarytas dokumentas, kuriame aprašomas pasirinktas apskaitos organizavimo būdas	9	16	0
4.	Įmonės apskaitos darbuotojams sudarytos pareiginės instrukcijos	35	84	33
5.	Jūsų pareiginėje instrukcijoje yra tiksliai ir išsamiai išvardyti darbai, kuriuos turite atlikti	26	58	8
6.	Jūsų pareiginėje instrukcijoje (darbo sutartyje) numatyta, kad, pasibaigus darbo sutarčiai, kelierius metus negalėsite naudotis tam tikra informacija, gauta įmonėje	9	37	0
7.	Įmonėje yra sudarytas dokumentas, kuriame apibrėžiama, kokia informacija priskiriama komercinei paslaptčiai	4	53	0
8.	Įmonės darbuotojai periodiškai siunčiami į kvalifikacijos kėlimo kursus, seminarus	30	63	42
9.	Įmonėje prenumeruojami mokesčių sąvadai, kuriais naudojasi apskaitos darbuotojai	39	79	75
10.	Įmonėje patvirtintas naudojamas sąskaitų planas	65	58	42
11.	Įmonėje patvirtintos lūpinės sąskaitų korespondencijos	35	32	8
12.	Įmonėje patvirtintas atskaitingų asmenų sąrašas	39	89	75
13.	Įmonėje patvirtinti atskaitingų asmenų parašų pavyzdžiai	22	74	42
14.	Įmonėje yra dokumentas, nustatantis tos įmonės darbuotojų atsiskaitymo su buhalterija tvarką ir terminus	17	58	17
15.	Įmonėje nustatyta apskaitos dokumentų judėjimo tvarka	9	32	8
16.	Įmonėje yra dokumentas, nustatantis apskaitos dokumentų saugojimo tvarką	30	42	17
17.	Įmonėje buhalterinė apskaita yra kompiuterizuota	52	84	67
18.	Buhalterinės apskaitos programos kopijos daromos kiekvienos darbo dienos pabaigoje	4	26	8
19.	Įmonėje yra dokumentas, aprašantis, kokios laikotarpio pabaigos procedūros turi būti atliekamos, prieš sudarant įmonės finansinę atskaitomybę	4	5	0
20.	Įmonėje sukurtas dokumentas, kuriame aprašyti bendrieji apskaitos principai	13	37	0
21.	Įmonėje sukurtas dokumentas, kuris apibrėžia joje naudojamą ilgalaikio turto nusidėvėjimo (amortizacijos) metodą	65	68	33
22.	Įmonėje patvirtinta minimali ilgalaikio materialiojo turto vertė	78	68	83
23.	Įmonėje sukurtas dokumentas, reglamentuojantis įmonės atsargų įkainojimo metodo taikymą	35	32	17
24.	Įmonėje apibrėžta pajamų pripažinimo apskaitoje tvarka	43	21	17
25.	Įmonėje apibrėžta sąnaudų pripažinimo apskaitoje tvarka	30	21	17
26.	Įmonėje patvirtinta beviltiškų skolų įvertinimo metodika	4	21	8
27.	Įmonėje yra dokumentas, kuriame apibrėžtos tos įmonės veiklos rezultatų pasirinktos apromkestinimo taisyklės	4	21	17

3 lentelė. Smulkaus ir vidutinio verslo subjektai

Reikalavimai	Įmonės kategorija		
	Mikroįmonė	Maža įmonė	Vidutinė įmonė
Įmonės darbuotojų skaičius	Mažiau kaip 10 darbuotojų	Mažiau kaip 50 darbuotojų	Mažiau kaip 250 darbuotojų
Metinės pajamos	Neviršija 7 mln. litų	Neviršija 24 mln. litų	Neviršija 138 mln. litų
Balansinė turto vertė	Ne didesnė kaip 5 mln. litų	Ne didesnė kaip 17 mln. litų	Ne didesnė kaip 93 mln. litų
Savarankiškumas	Savarankiška	Savarankiška	Savarankiška

Šaltinis: sudaryta autorių pagal Lietuvos Respublikos smulkaus ir vidutinio verslo įstatymą (2003)

Tyrimo įmonės į mikroįmones, mažas ir vidutines įmones suskirstytos vadovaujantis Lietuvos Respublikos smulkaus ir vidutinio verslo įstatymu, kurio nauja redakcija įsigaliojo 2003 m. sausio 1 dieną. Jame pateikiami smulkaus ir vidutinio verslo subjektų kriterijai apibendrinami 3 lentelėje.

Kaip matome 3 lentelėje, išskiriant smulkaus ir vidutinio verslo subjektus, darbuotojų skaičius, palyginti su iki 2003 m. sausio 1 d. galiojusių Lietuvos Respublikos smulkaus ir vidutinio verslo įstatymu, buvo padidintas: vidutinės įmonės apibrėžtos tos, kuriose dirba mažiau nei 250 darbuotojų (buvo ne daugiau kaip 50), mažos įmonės – įmonės, kuriose dirba mažiau nei 50 darbuotojų (buvo ne daugiau kaip 9), mikroįmonės – tos, kur dirba mažiau kaip 10 darbuotojų (buvo tik savininkas arba jo šeimos nariai). Taip pat atsirado naujų kriterijų – metinės pajamos, turto balansinė vertė ir savarankiškumo lygis. Beveik visų tyrime dalyvavusių įmonių metinės pajamos neviršijo 7 mln. litų, o turto balansinė vertė nebuvo didesnė nei 5 mln. litų.

Daugumai atrinktų įmonių atstovavo kompetentingi respondentai: 15 proc. save įvardijo įmonės vadovais, 72 proc. – buhalterijos darbuotojais, 7 proc. – administracijos nariais, 6 proc. – paprastais darbuotojais. Vidutinis atstovaujancio darbuotojo amžius – 25–35 metai. Dominuoja aukštąjį išsilavinimą turintys specialistai – 68 proc., aukštesnįjį mokslą – 28 proc. apklaus-

tųjų. Dauguma respondentų tiriamoje įmonėje dirba nuo vienu iki penkerių metų.

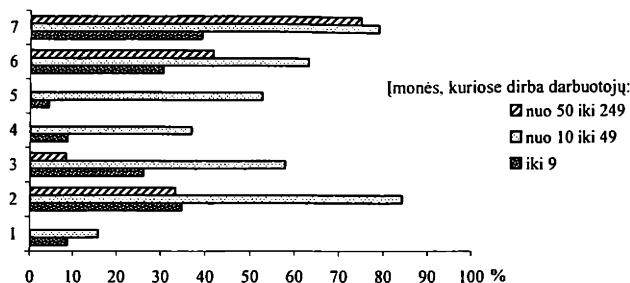
Apžvelgiant atlikto tyrimo rezultatus, pirmiausia analizuota, ar įmonėse pripažįstama apskaitos politikos formavimo svarba ir būtinybė, nes kiekvienas tyrimo objektas praranda prasmę, jei nėra suvokiama jo esmė, jei jis atmetamas kaip nereikalingas. Siekiant nustatyti tirtų įmonių požiūrį į apskaitos politiką, analizuota:

- 1) ar, respondento nuomone, būtina suformuoti įmonės apskaitos politiką ir
- 2) ar yra įmonėje suformuota apskaitos politika.

Nagrįnėjant atsakymus į pateiktus klausimus pastebėta, kad dauguma įmonių pripažįsta, jog būtina įmonėje suformuoti apskaitos politiką. Ir tik 24 proc. apklaustųjų teigia, kad tai nėra būtina. Tačiau detaliau patyrinėjus tokias anketas pastebėtina, kad nors apskaitos politikos svarba ir nepripažįstama, kai kurie apskaitos politikos aspektai įmonėje vis dėlto egzistuoja. Manytume, šį faktą lėmė tai, kad norminiuose dokumentuose numatyta, jog įmonės vadovas turi parinkti apskaitos politiką ir ją įgyvendinti.

Kitas tyrimo žingsnis – išanalizuoti įmonėse formuojamos apskaitos politikos organizacinį aspektą. Kaip matyti iš 2 paveikslų, daugiausia dėmesio šiam aspektui skiriama mažose įmonėse.

Analizuojant tyrimo rezultatus nustatyta, kad visose įmonėse mažiausiai dėmesio skiriama apskaitos organizavimo būdai aprašyti, o viduti-

- 1 – dokumentas, kuriame aprašomas pasirinktas apskaitos organizavimo būdas;
- 2 – apskaitos darbuotojų pareiginės instrukcijos;
- 3 – pareiginėje instrukcijoje išsamiai ir tiksliai apibrėžti darbuotojo atliekami darbai;
- 4 – informacija, kuria negalima naudotis kelerius metus, pasibaigus darbo sutarčiai;
- 5 – informacija, kuri priskiriama komercinei paslaptčiai;
- 6 – darbuotojai periodiškai siunčiami į kvalifikacijos kėlimo kursus, seminarus;
- 7 – įmonėje yra prenumeruojami mokesčių sąvadai, kuriais naudojasi apskaitos darbuotojai.

2 pav. Apskaitos politikos organizacinis aspektas

nėse įmonėse šis rodiklis yra pats mažiausias. Pažymėtina, kad pagrindinių teisės aktų, kuriais remiantis tvarkoma apskaita, apskaitos organizavimo būdo aprašymas neprivalomas, tačiau, autorių nuomone, siekiant visiško apskaitos politikos tobulumo toks aprašymas yra prasmingas.

Visose įmonėse gana daug dėmesio skiriama parengti apskaitos darbuotojų pareigines instrukcijas (šie dokumentai sudaryti 35 proc. mikroįmonių, 84 proc. mažų ir 33 proc. vidutinių įmonių).

Tik dalis respondentų (26 proc. mikroįmonių, 58 proc. mažų ir 33 proc. vidutinių įmonių) galėjo teigti, kad jų pareiginėje instrukcijoje tiksliai ir išsamiai išvardyti darbai, kuriuos jie turi atlikti. Yra darbų, nesivarginančių išvardyti visus darbuotojui pavedamus darbus, dažniausiai apsiribojama pagrindiniais. Iš apklausos duomenų matyti, kad tiksliai atliekamus darbus stengiamasi išvardyti mažose ir mikroįmonėse, nes jų veikla apima nedidelį darbų spektrą, to-

dėl juos nurodyti instrukcijoje nėra sudėtinga. Plečiantis įmonei, situacija keičiasi. Vidutinėse įmonėse vienam darbuotojui pavedama atlikti daugybę funkcijų – jis tampa universalus. Autorių nuomone, taip yra dėl ribotų finansinių išteklių ir savininko noro kiek galima efektyviau išnaudoti žmogiškuosius išteklius.

Dar vienas apskaitos politikos organizacinio aspekto elementas – komercinės paslapties apibrėžimas. Yra įmonių vadovų, kurie neinformuoja savo darbuotojų, kas yra komercinė paslaptis. Darbuotojų pareiginėse instrukcijose (darbo sutartyse) nenumatyta informacijos, gytos dirbant įmonėje, naudojimo apribojimų, darbuotojui nutraukus darbo sutartį. Tai gana didelis darbų neapdairumas, ypač aukštos kvalifikacijos darbuotojų atžvilgiu. Nesiėmus atsargumo priemonių, talentingas vadybininkas, įmonėje įgijęs informacijos apie tiekėjus, pirkėjus, gamybos ir prekių ypatybes, gerai žinodamas šių prekių rinką, gali išciti dirbti į konkuruojančią įmonę arba net įkurti analogiška veikla užsii-

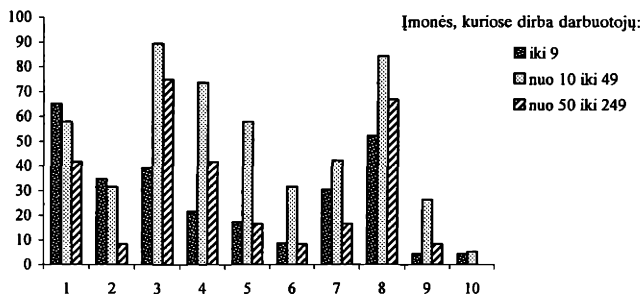
mančią įmonę ir pradėti konkuruoti su buvusiu darbdaviu. Tokie atvejai gana dažni verslo pasaulyje, todėl verta apsisaugoti. Daugiausia komercinės paslapties saugumu rūpinamasi mažose įmonėse (53 proc.). Tuo tarpu vidutinių įmonių vadovų komercinės paslapties klausimai visiškai nebedomina. Čia kyla rimta grėsmė, nes kuo daugiau įmonėje dirba darbuotojų, tuo sunkiau kontroliuoti jų naudojamą informaciją.

Atskirai tirta, kiek dėmesio skiriama darbuotojų kvalifikacijai užtikrinti. Į teiginį, kad darbuotojai periodiškai siunčiami į kvalifikacijos kursus, seminarus, daugiausia atsakė mažų (63 proc.) ir vidutinių (42 proc.) įmonių atstovai. Darbuotojų kvalifikacijos veiksnys labai svarbus smulkioms ir vidutinėms įmonėms, tačiau tik 30 proc. mikroįmonių atstovų galėjo pasigirti, kad žinių įgijo kursuose ir seminaruose. Įmonėse nemažai dėmesio skiriama gausinti buhal-

terijos darbuotojų žinias. Absoliučioje daugumoje įmonių apskaitos darbuotojai gali naudotis mokesčiams teisingai apskaičiuoti reikalinga literatūra (pvz., įmonėse prenumeruojami mokesčių sąvadai). Mikroįmonėse šie rodikliai daug mažesni (tik 3 proc.). Remiantis pateiktais teiginiais, galima tvirtinti, kad įmonėse (išskyrus mikroįmones) yra pakankamai gera apskaitos darbuotojų tobulinimosi sistema.

Tyrimo metu išnagrinėti įmonės apskaitos politikos techninio aspekto elementai apibūdinami 3 paveiksle. Juos aptarsime detaliau.

Kiekvienai įmonei labai svarbu ne tik registruoti visus ūkinius faktus, bet ir pateikti juos, tam tikru būdu susistemintus atskaitomybėje. Todėl įmonės apskaitininkai parengia visų tose įmonėse naudojamų sąskaitų sąrašą – sąskaitų planą. Tyrimo metu nustatyta, kad 65 proc. mikroįmonių, 58 proc. mažų ir 42 proc. vidutinių

- 1 – patvirtintas įmonėje naudojamas sąskaitų planas;
- 2 – patvirtintos įmonės tipinės sąskaitų korespondencijos;
- 3 – patvirtintas atskaitingų asmenų sąrašas;
- 4 – patvirtinti atskaitingų asmenų parašų pavyzdžiai;
- 5 – dokumentas, kuriame nustatyta įmonės darbuotojų atsiskaitymo su buhalterija tvarka ir terminai;
- 6 – nustatyta apskaitos dokumentų judėjimo įmonėje tvarka;
- 7 – dokumentas, nustatantis apskaitos dokumentų saugojimo tvarką;
- 8 – buhalterinė apskaita kompiuterizuota;
- 9 – kiekvienos darbo dienos pabaigoje daromos buhalterinės apskaitos programos kopijos;
- 10 – įmonės laikotarpio pabaigos procedūros.

3 pav. Apskaitos politikos techninis aspektas

įmonių buhalterijų tvirtina įmonėje naudojama sąskaitų planą, suvokia, kad be jo negalėtų apskaitoje orientuotis ne tik įmonės vadovai ir savininkai, bet ir tos įmonės apskaitininkai.

Daugumoje įmonių yra patvirtintas joje naudojamas sąskaitų planas, tuo tarpu tik 35 proc. mikroįmonių, 32 proc. mažų ir 8 proc. vidutinių įmonių gali pasigirti, kad turi patvirtintuosios tipines sąskaitų korespondencijas. Todėl chaotiškas apskaitos operacijų registravimas – pakankamai reali grėsmė, ypač atliekant nestandartines, retas operacijas.

Siekiant, kad įmonės darbuotojai neviršytų savo įgaliojimų pasirašydami įmonės dokumentus, kiekvienoje įmonėje taip pat turėtų būti patvirtintas atskaitingų asmenų sąrašas ir jų parašų pavyzdžiai. Nors tokį sąrašą patvirtinti įpareigoja Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. birželio 3 d. nutarimas Nr. 79, jo laikomasi ne visose įmonėse. Šioje srityje daugiausia yra pasiekusios mažos ir vidutinės įmonės. Daugiausia (74 proc.) mažų įmonių yra patvirtinti atskaitingų asmenų parašai, o atskaitingų asmenų sąrašai – 89 proc. mažų įmonių; 75 proc. vidutinių įmonių patvirtintas atskaitingų asmenų sąrašas, tuo tarpu tik 42 proc. vidutinių įmonių yra patvirtintuosios šių asmenų parašų pavyzdžius. Atskaitingų asmenų klausimui mažiausiai dėmesio skiriama mikroįmonėse – sąrašai patvirtinti 39 proc. mikroįmonių, o atskaitingų asmenų parašų pavyzdžius turi tik 22 proc. mikroįmonių.

Visai kitokia padėtis nagrinėjant darbuotojų atsiskaitymo su buhalterija terminus ir tvarką. Daugiausia dėmesio, kad dokumentai buhalterijai būtų pateikti laiku, skiriama mažose įmonėse (58 proc. apklaustųjų). Tačiau tokia tvarka gali pasigirti tik 17 proc. mikroįmonių ir 17 proc. vidutinių įmonių. Mikroįmonės buhalteris gali priminti vėluojančiam darbuotojui, kad būtina pateikti dokumentus buhalterijai – šiose įmonėse darbuotojų nedaug. Tačiau nuolatinis darbuo-

tojų vėlavimas pateikti apskaitos dokumentus vidutinėse įmonėse labai trikdo ritmingą buhalterijos darbą. Dėl to reikia nustatyti apskaitos dokumentų įmonėje judėjimo tvarką. Čia geriausiai rezultatai vėl mažų įmonių (32 proc. apklaustųjų). Tačiau tai nėra džiuginantis rezultatas, nes tik kas trečia įmonė turi sudariusi apskaitos dokumentų judėjimo tvarką. Ji nustatyta tik 9 proc. mikroįmonių ir 8 proc. vidutinių įmonių.

Dalis apskaitos informacijos, pateikiamos dokumentuose, apskaitos registruose ir atskaitomybėje, yra komercinė įmonės paslaptis. Netinkamai saugomi dokumentai gali būti sunaikinti, prarasti. Todėl būtina įmonėje nustatyti dokumentų saugojimo tvarką, tačiau tokia tvarka nustatyta tik 30 proc. mikroįmonių, 42 proc. mažų ir 17 proc. vidutinių įmonių.

Įmonės turto ir įrašų apsaugai labai svarbu informacinių technologijų patikimumas. Tyrimo metu nustatyta, kad 52 proc. mikroįmonių, 84 proc. mažų ir 67 proc. vidutinių įmonių galima laikyti kompiuterizuotomis. Tačiau tik nedaugelis šių įmonių gali pasigirti, kad rūpinasi savo duomenų saugumu. Dėl nepakankamai efektyvių informacijos elektroninėse laikmenose saugojimo procedūrų įmonė gali netekti buhalterinės apskaitos duomenų. Todėl tikslinga įdiegti procedūrą, numatančią, kad duomenys būtų papildomai išsaugomi kiekvieną dieną, pavyzdžiui, daromos buhalterinių duomenų kopijos kompaktiniuose diskuose. Taip buhalterinių duomenų saugumą užtikrina tik 4 proc. mikroįmonių ir 8 proc. vidutinių įmonių. Galima daryti išvadą, kad šiose įmonėse kompiuteriniai duomenys praktiškai nesaugomi. Minėtos apsaugos būtinumas kiek labiau supras tas mažose įmonėse (26 proc. apskaitą tvarkančių kompiuteriniu būdu). Būtina suprasti, kad, užtikrinus buhalterinių duomenų saugumą elektroninėse laikmenose, įmonė galės atkurti praėjusios dienos būklę atitinkančius prarastus duomenis ir todėl nepatirs labai didelių

nuostolių sutrikimus informacijos apdorojimui ar dėl visiško duomenų sunaikinimo.

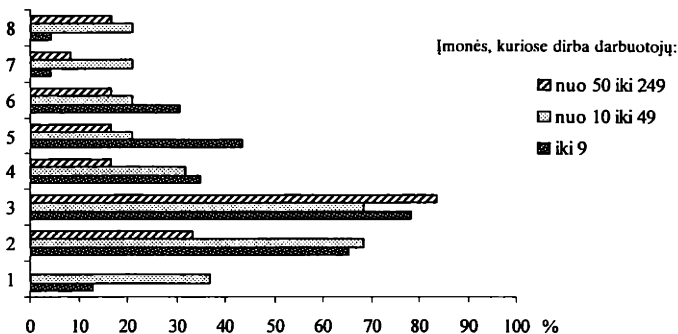
Prieš sudarant metinę finansinę atskaitomybę atliekamos tam tikros laikotarpio pabaigos procedūros – tvarkomųjų ir pateisinamųjų dokumentų peržvalga, inventorizacija, koreguojamieji ir baigiamieji įrašai ir pan. Jų nuoseklumą, atsakingus už tai asmenis reikia nurodyti ir įsakyme. Tačiau atlikę tyrimą pastebėjome, kad tik 4 proc. mikroįmonių ir 5 proc. mažų įmonių yra aprašiusios atliekamas laikotarpio pabaigos procedūras. Tuo tarpu nė vienoje iš apklaustų vidutinių įmonių laikotarpio pabaigos procedūros nėra aprašytos. Kadangi didžioji dauguma įmonių neturi dokumento, kuriame būtų nustatytas nuoseklus laikotarpio pabaigoje vykdomų procedūrų sąrašas, kyla reali grėsmė, jog bus atliktos ne visos būtinos laikotar-

pio pabaigos procedūros arba jos vykdomos chaotiškai.

Paskutiniu tyrimo etapu buvo analizuojamas apskaitos politikos metodinis aspektas. Šio aspekto tyrimo rezultatai pateikiami 4 paveiksle; juos aptarsime plačiau.

Nors bendrieji apskaitos principai nekinta ir visoms įmonėms yra vienodi, tačiau nenurodžius jų apskaitos politiką reglamentuojančiame įsakyme, trūks baigtumo. Todėl, remdamiesi atlikto tyrimo rezultatais, galime teigti, kad visų įmonių apskaitos politikai trūksta baigtumo, kadangi bendrieji apskaitos principai aprašyti tik 13 proc. mikroįmonių ir 37 proc. mažų įmonių, vidutinėse įmonėse jie apskritai neaprašyti.

Tyrimo rezultatai rodo, kad daugiausia dėmesio įmonėse yra skiriama ilgalaikio turto apskaitai. Net 68 proc. mažų įmonių apibrėžtas ilga-

- 1 – dokumentas, kuriame aprašyti bendrieji apskaitos principai;
- 2 – patvirtintas ilgalaikio turto nusidėvėjimo metodas;
- 3 – patvirtinta minimali ilgalaikio materialiojo turto vertė;
- 4 – patvirtintas atsargų įkainojimo metodas;
- 5 – patvirtinta pajamų pripažinimo apskaitoje tvarka;
- 6 – patvirtinta sąnaudų pripažinimo apskaitoje tvarka;
- 7 – patvirtinta beviltiškų skolų įvertinimo metodika;
- 8 – patvirtintos įmonės veiklos rezultatų apmokestinimo taisyklės.

4 pav. Apskaitos politikos metodinis aspektas

laikio turto nusidėvėjimo metodas ir nustatyta ilgalaikio materialiojo turto minimali įsigijimo vertė. Tokia pati gera situacija yra ir mikroįmonėse bei vidutinėse įmonėse. Nors daugumoje vidutinių įmonių patvirtinta minimali ilgalaikio turto vertė, tik 33 proc. šių įmonių yra patvirtinusios nusidėvėjimo metodą.

Galimi įvairūs įmonės atsargų įvertinimo ir įkainojimo būdai, todėl būtina juos aprašyti. Tačiau šį darbą yra atlikę tik 35 proc. mikroįmonių, 32 proc. mažų ir 17 proc. vidutinių apklaustų įmonių respondentų.

Yra ypač daug alternatyvių pajamų ir sąnaudų pripažinimo apskaitoje tvarkos būdų, todėl būtina būti aprašyta įmonėse naudojama pajamų ir sąnaudų pripažinimo tvarka. Atlikto tyrimo duomenimis, daugumoje įmonių ši tvarka nėra apibrėžta; geriausiai padėtis mikroįmonėse: 43 proc. šių įmonių apibrėžta pajamų pripažinimo apskaitoje tvarka, o 30 proc. – sąnaudų pripažinimo apskaitoje tvarka. Šito nepadarius įmonės gali labai skaudžiai nukentėti – mokesčių inspektoriai, pavyzdžiui, gali apskritai nepripažinti ribojamų dydžių atskaitymais.

Skolų apskaitai svarbu beviltiškų skolų sąnaudų apskaičiavimo metodai. Įmonėms pravartu patvirtinti išsamią beviltiškų skolų įvertinimo metodiką, tačiau tyrimo rezultatai rodo, kad tik 4 proc. mikroįmonių, 21 proc. mažų ir 8 proc. vidutinių įmonių yra patvirtinusios minėtą metodiką.

Galiojantys mokesčių įstatymai, kad ir kokie būtų griežti ir nelankstūs, vis dėlto numato tam tikras alternatyvas apmokestinimo srityje. Įmonė turi teisę rinktis vieną ar kitą mokesčių skaičiavimo, deklaravimo būdą, konkrečias lengvatas ar skatinimo būdus. Kitaip tariant, mokesčių reglamentai leidžia įmonei apsispręsti dėl tam tikrų taikytinų apmokestinimo nuostatų. Todėl ji turi patvirtinti pasirinktas tinkamas savo veiklos apskaitos ir apmokestinimo taisykles. Tačiau atlikto tyrimo rezultatai rodo, kad dauguma įmo-

nių nesuvokia, jog tinkamai neišspręsta mokesčių problema gali kada nors virsti reikšminga pinigų suma, kurią įmonei teks sumokėti į biudžetą kaip baudą. Todėl tik tinkamas apskaitos ir apmokestinimo taisyklių pasirinkimas leis išvengti didelių rūpesčių.

Apibendrinant tyrimo rezultatus galima teigti, kad geriausiai apskaitos politika formuojama mažose įmonėse. Tuo tarpu mikroįmonėse ir vidutinėse įmonėse atrandami tik atskiri, į visumą nesusieti apskaitos politikos elementai. Apibendrinant galima teigti, kad apskaitos politika tokiose įmonėse nėra formuojama.

Europos Sąjungos šalyse dauguma įmonių yra smulkios ir vidutinės. Jei tokio tipo Lietuvos įmonėse nebus suformuota aukšto lygio apskaitos politika, joms bus gerokai sunkiau konkuruoti ir išgyventi atsiveriančiose plačiose Europos ir pasaulio rinkose.

Išvados

Siekiant išsiaiškinti apskaitos politikos formavimo ypatumus smulkios ir vidutinės įmonėse, 2003 m. vasario–kovo mėnesiais buvo atliktas tyrimas tokio tipo Kauno įmonėse. Išanalizavus atlikto tyrimo rezultatus, galima suformuluoti šias išvadas:

1. Daugumoje įmonių pripažįstama, kad būtina jose suformuoti apskaitos politiką. Nors 24 proc. įmonių atstovų nepripažįsta apskaitos politikos svarbos, kai kuriais šios politikos aspektais vadovaujamosi ir jų įmonėje.

2. Tiriant organizacinį apskaitos politikos aspektą nustatyta, kad daugiausia dėmesio jam skiriama mažose įmonėse. Analizuojant tyrimo rezultatus, prieita prie tokių išvadų:

- visose įmonėse mažiausiai dėmesio skiriama aprašyti apskaitos organizavimo būdą, o vidutinėse įmonėse šis rodiklis yra pats mažiausias;
- visose įmonėse gan daug dėmesio teikiama parengti apskaitos darbuotojų pareigines in-

struktūras. Tačiau tik dalis respondentų teigė, kad jų pareigūnė instrukcijoje tiksliai išvardyti visi darbai, kuriuos jie turi atlikti;

- dar vienas apskaitos politikos organizacinio aspekto elementas, analizuotas tyrimo metu, – komercinė paslaptis. Dalis įmonių vadovų neinformuoja savo darbuotojų, kas yra komercinė paslaptis. Darbuotojų pareigūnėse instrukcijose (darbo sutartyse) nenumatyta naudojimosi informacija, įgyta dirbant įmonėje, apribojimų, darbuotojui nutraukus darbo sutartį;
- atskirai tirta, kiek dėmesio skiriama užtikrinti darbuotojų kvalifikaciją. Teiginį, kad darbuotojai periodiškai siunčiami į kvalifikacijos kursus, seminarus, daugiausia patvirtino mažų ir vidutinių įmonių atstovai. Įmonėse nemažai dėmesio skiriama gausinti buhalterijos darbuotojų žinias. Absoliučioje daugumoje įmonių apskaitos darbuotojai gali naudotis mokesčiams teisingai apskaičiuoti reikalinga literatūra. Remiantis apklausos duomenimis galima tvirtinti, kad įmonėse (išskyrus mikroįmones) sukurta pakankamai gera apskaitos darbuotojų tobulinimosi sistema.

3. Tiriant įmonės apskaitos politikos techninio aspekto elementus nustatyta, kad:

- dauguma buhalterijų tvirtina įmonėje naudojamą sąskaitų planą, suvokdami, kad be jo negalėtų apskaitoje orientuotis ne tik įmonės vadovai ir savininkai, bet ir tos įmonės apskaitininkai, tačiau tik nedaugelis įmonių gali pasigirti turinčios patvirtintas tipines sąskaitų korespondencijas;
- siekiant, kad įmonės darbuotojai neviršytų savo įgaliojimų pasirašydami įmonės dokumentus, kiekvienoje įmonėje turėtų būti patvirtintas atskaitingų asmenų sąrašas ir tų asmenų parašų pavyzdžiai. Šioje srityje daugiausia yra pasiekusios mažos ir vidutinės įmonės, o

mažiausia dėmesio tam skiriama mikroįmonėse;

- visai kitokia padėtis nagrinėjant darbuotojų atsiskaitymo su buhalterija terminus ir tvarką. Daugiausia dėmesio, kad dokumentai buhalterijai būtų pateikti laiku, skiriama mažose įmonėse, tuo tarpu tik nedaugelis mikroįmonių ir vidutinių įmonių gali pasigirti tokia tvarka;
- įmonėse reikia nustatyti apskaitos dokumentų judėjimo tvarką. Čia vėl geriausi rezultatai mažų įmonių;
- daugumą įmonių galima laikyti kompiuterizuotomis, tačiau tik nedaugelis iš jų gali pasigirti, kad rūpinasi savo duomenų saugumu;
- prieš sudarant metinę finansinę atskaitomybę atliekamos tam tikros laikotarpio pabaigos procedūros. Tačiau atlikę tyrimą pastebėjome, kad tik 4 proc. mikroįmonių ir 5 proc. mažų įmonių yra aprašiusios atliekamas laikotarpio pabaigos procedūras. Tuo tarpu nė vienoje apklaustoje vidutinėje įmonėje šios procedūros nėra aprašytos.

4. Apskaitos politikos metodinio aspekto tyrimo rezultatai rodo:

- visų įmonių apskaitos politikai trūksta baigtumo, kadangi bendrieji apskaitos principai reglamentuoti tik 13 proc. mikroįmonių ir 37 proc. mažų įmonių, tuo tarpu vidutinėse įmonėse jie apskritai nenusakyti;
- įmonėse daugiausia dėmesio skiriama ilgalaikio turto apskaitai. Daugumoje mažų įmonių yra apibrėžtas ilgalaikio turto nusidėvėjimo metodas ir nustatyta minimali ilgalaikio materialiojo turto įsigijimo vertė. Tokia pat gera situacija yra ir mikroįmonėse bei vidutinėse įmonėse;
- tiek atsargų apskaita, tiek pajamų bei sąnaudų pripažinimo apskaitoje tvarkos bei skolų apskaita praktiškai nėra aprašytos;

- atlikto tyrimo rezultatai rodo, kad dauguma įmonių nesuvokia mokesčių politikos svarbos.
5. Apibendrinant tyrimo rezultatus galima teigti, kad smulkiose ir vidutinėse įmonėse ran-

dama tik atskirų, į visumą nesusietų apskaitos politikos elementų. Dėl to galima teigti, kad apskaitos politika tokiuose įmonėse nėra formuojama.

LITERATŪRA

1. Devcikas G. Apskaitos politika – svarbi įmonių veiklos rezultatų teisingo ir palankaus atspindėjimo priemonė // Apskaitos ir mokesčių apžvalga. 2001, Nr. 1.
2. Kalčinskas G. Buhalterinės apskaitos pagrindai. Vilnius: Pačiolis, 2001.
3. Leonavičius J. Sociologijos metodika ir tyrimas. Pagrindiniai sociologinio tyrimo rengimo ir vykdymo etapai // Socialiniai mokslai. Sociologija. 1996, Nr. 3 (7).
4. LR smulkaus ir vidutinio verslo įstatymas [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija: <<http://www3.lrs.lt>>, 2003.
5. Mačernienė D. Apskaitos politikos nustatymas – neišvengiama prievolė ir nauda // Apskaitos, audito ir mokesčių aktualijos. 2002, Nr. 23 (215); Nr. 24 (216); Nr. 25(217).
6. Martišius S., Markelevičius J., Martinavičius J. Statistika. Vilnius: Metodinis leidybos centras, 1994.
7. Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. Įregistruotų ir veikiančių ūkio subjektų skaičius pagal ūkio subjektų rūšis [interaktyvus]. Vilnius: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės: <<http://www.std.lt>>, 2003.
8. Stončiuvienė N. Ūkininko ūkio veiklos apskaitos politikos formavimo problemos // Vagos. Nr. 51(4). Kaunas: LŽŪU leidybos centras, 2001.
9. Verslo apskaitos standartai [interaktyvus]. Vilnius: Viešoji įstaiga Lietuvos Respublikos apskaitos institutas: <<http://www.apskaitosinstitutas.lt>>, 2003.

PECULIARITIES OF ACCOUNTING POLICY FORMATION IN SMALL AND MEDIUM ENTERPRISES

Rasa Kanapickienė, Loreta Rauchaitė

Summary

When Lithuania becomes a member of the EU, the business environment will change dramatically: a free trade environment will be introduced; the trading restrictions and constraints will be abolished, etc. In the new environment the individual qualities of the undertakings and the quality of the internal processes and management will become vital. Moreover, the importance of the company accounting policy, which is a measure that helps to accomplish the objectives of the company, will increase significantly. The work looks at the accounting policy concept, analyses accounting policy interpretations provided by different scientists, offers analysis of the accounting policy elements, and, based on the findings of the research, reveals the peculiarities of the accounting policy formation in small and medium enterprises.

To identify the peculiarities of the accounting policy formation in small and medium enterprises, in February-March 2003 a research was carried out in Kaunas enterprises of this type. The analysis of the research results brought to the following conclusions:

Most companies acknowledge the necessity of framing the accounting policy. 24 % of company representatives do not appreciate the importance of the accounting policy; however some aspects of the accounting policy are present at the said companies.

The investigation of the organisational aspect of the accounting policy showed that the greatest consideration for that aspect is given by small companies. The analysis of the research results shows that:

- all the companies mostly disregard the description of the accounting planning method;
- all the companies pay rather great attention to drawing up the job descriptions of the accounting staff;
- some company managers fail to inform their employees of the commercial secret issue. The job descriptions (employment contracts) do not contain any restrictions related to the use of information acquired at work after the termination of the employment agreement;
- the issue of periodical training of employees, courses and seminars was mainly addressed by the rep-

representatives of small and medium enterprises. The companies give rather great attention to the qualification level of the accounting staff. The literature which is necessary for correct tax accounting is available for the accounting staff of a vast majority of companies. The above facts show that a relevant accounting staff training system exists in the companies (except for micro ones).

The investigation of the technical aspect of the company accounting policy shows that:

- most of the accountants approve the list of accounts used by the company, however only a few companies have typical account correspondences approved;
 - to ensure that the company staff do not exceed their powers when signing the company documents, each company should have an approved list of responsible persons and the sample signatures thereof. Small and medium enterprises have achieved the best results in this field, while the micro companies give the least attention thereto;
 - the largest weight on the timely submission of the documents to the accounts is put in small enterprises; however only a small number of micro and medium enterprises can boast of such situation;
 - the accounting document flow is most exactly defined in small enterprises;
- although most of the companies may be considered as computerised undertakings, only a few of them take care of the safety of their data;

- the end-of-period procedures which are performed before drawing up the annual financial accounting are described by only 4 % of micro enterprises and 5 % of small ones. However neither of the investigated medium enterprises have the said descriptions.

The investigation of the methodological aspect of the accounting policy shows that:

- the accounting policies of all the companies lack perfection since the general accounting principles are described by only 13 % of micro enterprises and 37 % of small companies, while the medium enterprises do not have such descriptions whatsoever;
 - the greatest attention is given by the companies to the long-term asset accounting. Most of the investigated companies have a definition of the long-term asset depreciation method and a fixed minimum historical value of the long-term tangible assets;
 - the stock accounting and the procedures of the income / expenditure appreciation in the accounting have actually not been described by the companies;
- the results of the investigation show that most of the companies also fail to understand the importance of the tax policy.

In summary, it can be maintained that only individual elements of accounting policy are present in small and medium companies; however the said elements are not coherent.

Iteikta 2003 m. spalio mėn.